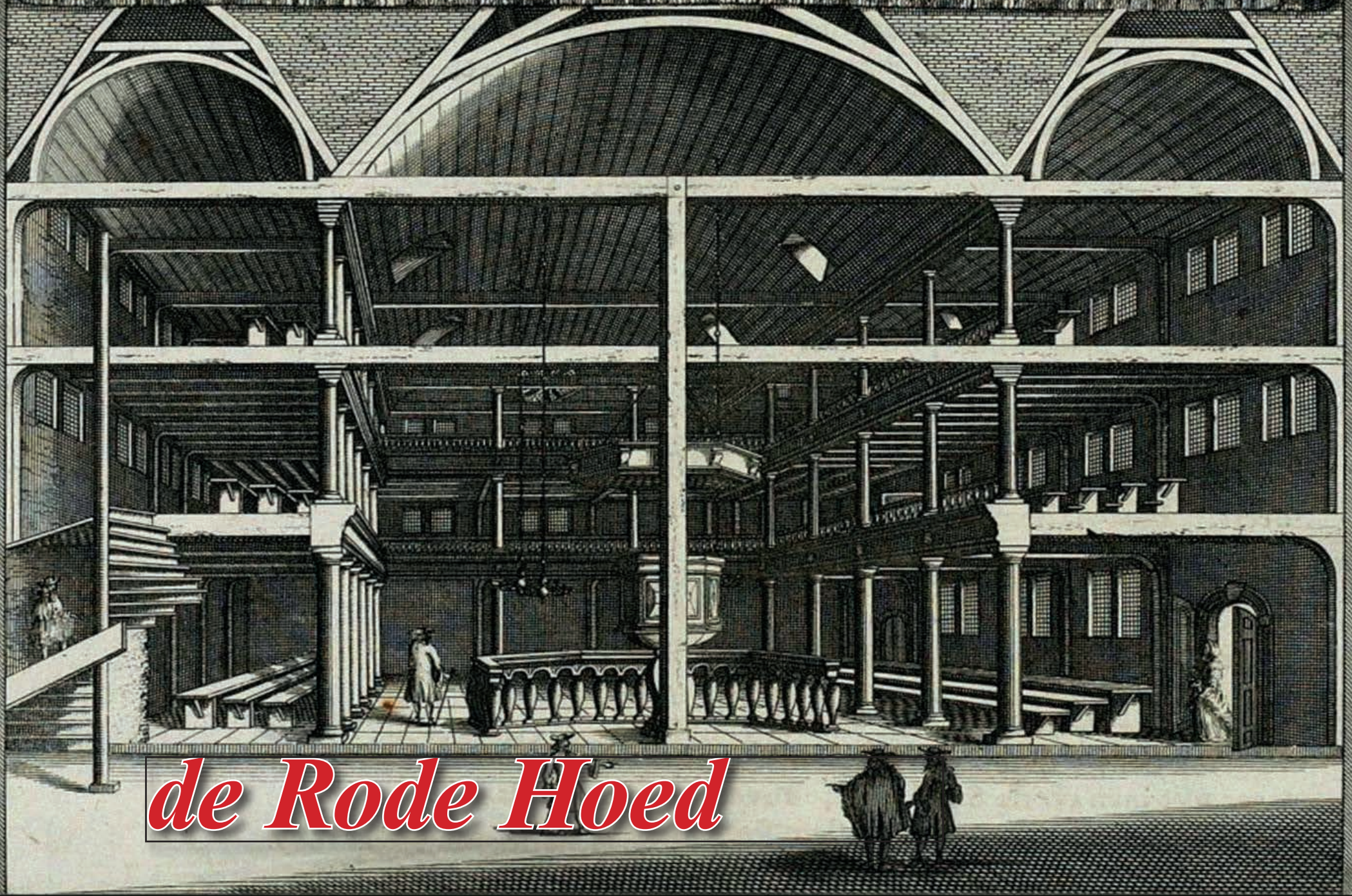


DE KERK der REMONSTRANTS GEREFORMEERDEN, genaemt ARMINIANEN



de Rode Hoed

Zoals in de 17^{de} eeuw wel meer voorkwam, vindt u de Rode Hoed achter een viertal grachtenhuizen aan de Keizersgracht even zijde, namelijk de nummers 102-108. Het is niet als theater gebouwd maar als schuilkerk en wel voor de Remonstranten. Als u zich nu verbaasd afvraagt waarom protestanten ook al een schuilkerk erop na hielden, dient u wat kerkelijke geschiedenis op te halen. In 't kort: eind 16de eeuw brandde een richtingenstrijd los tussen de theologen Gomarus en Arminius. Het ging om de predestinatieleer, waarbij de ene partij meende dat bij de geboorte al vastlag hoe de levenswandel zou zijn en hoe het eindoordeel van de Heer zou luiden. De andere partij meende dat door goed te leven oude zonden weggewassen konden worden en de persoon alsnog genade zou vinden bij God. Een thema van niets, zult u misschien willen inbrengen, maar destijds sloeg men elkaar de hersens hiervoor in. Er volgde een publicatie van stellingen van de Arminianen, de Remonstrantie, waarop meteen een tegenzet kwam van de Gomaristen in een Contra-Remonstrantie.

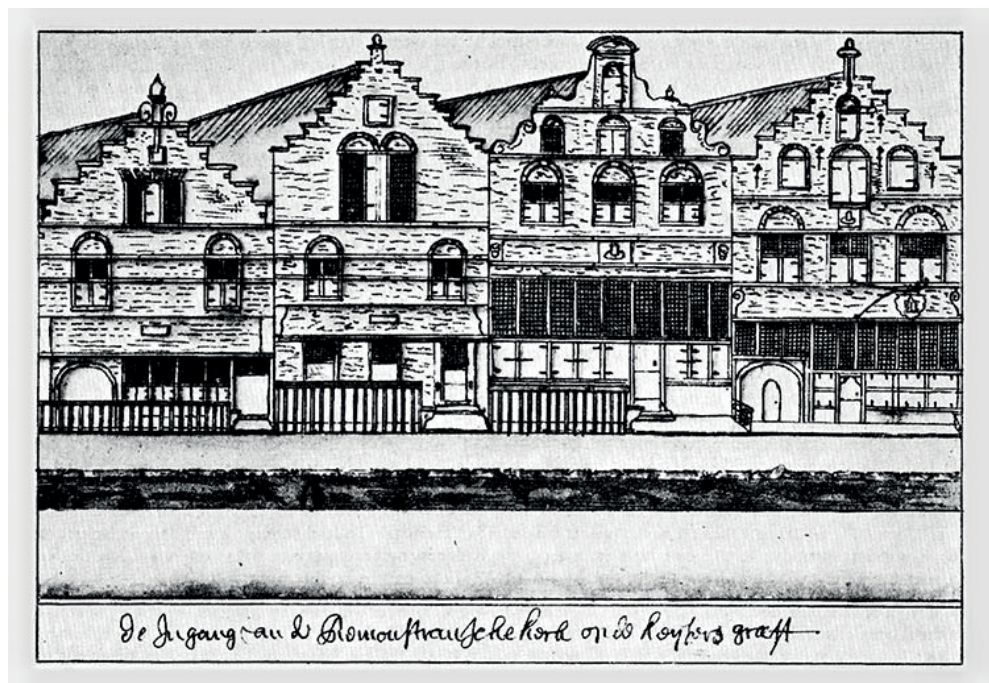
De tegenstellingen waren natuurlijk andere dan theologische en moeten elders gezocht worden. De uitgeweken Zuid-Nederlandse protestanten voelden zich redelijk veilig in hun nieuwe omgeving maar waren alert dat er geen verslapping optrad van de weerstand tegen al wat katholiek was. De liberale houding van de Hollandse kooplieden was hen een doorn in het oog. Die vonden de druk die de 'Preciezen' onder Gomarus uitoefenden, lastig voor hun zaken en privéleven en steunden de mildere groepering, de 'Rekkelijken' onder Arminius. Het werd een politieke zaak toen de Staten Generaal onder de dominante leiding van Johan van Oldenbarnevelt in aanvaaring kwam met de steeds zelfbewuster optredende stadhouder prins Maurits. Opnieuw waren hier tegengestelde belangen in het spel. De



kooplieden wilden een adem-pauze en streefden naar een bestand gedurende de Tachtigjarige Oorlog. Maurits zag daar alleen nadelen van komen, zowel militair als financi-



eel. Hij verdiende namelijk vermogens aan oorlogsbuit en maakte de Oranjes in één generatie van armoedzaaiers tot miljonairs. Het Twaalfjarig Bestand kwam er toch, tegen de uitdrukkelijk wens van Maurits in. Toen Oldenbarnevelt ook nog aan de militaire status van Maurits ging tornen door het aanmoedigen van stadslegers (Waardgelders) brak een vete uit. De uitslag weet u; medestanders van Oldenbarnevelt (Hugo de Groot, Rombout Hogerbeets, e.a.) werden gevangen gezet en de oude man zelf werd gearresteerd, berecht en terechtgesteld. Alles wat de Remonstrantie aanhing werd 'verketterd' en verboden. Als een stadsbestuur hen welwillend gezind was konden ze bijeenkomen, maar niet in kerken. Daarmee waren ze gelijkgesteld aan Lutheranen en Doopsgezinden. In 1610 werd de Remonstrantse Broederschap opgericht. Amsterdam had steeds nagelaten de Remonstranten te vervolgen of ze ook maar een strobreed in de weg te leggen. In 1628 ondertekenden 247 voornamelijk remonstrantse burgers en sympathisanten een adhesiebetuiging. Onder het stadhouderschap van Fredrik Hendrik leek de tijd rijp voor erkenning van de Remonstrantse kerk.



Keizersgracht 102-106

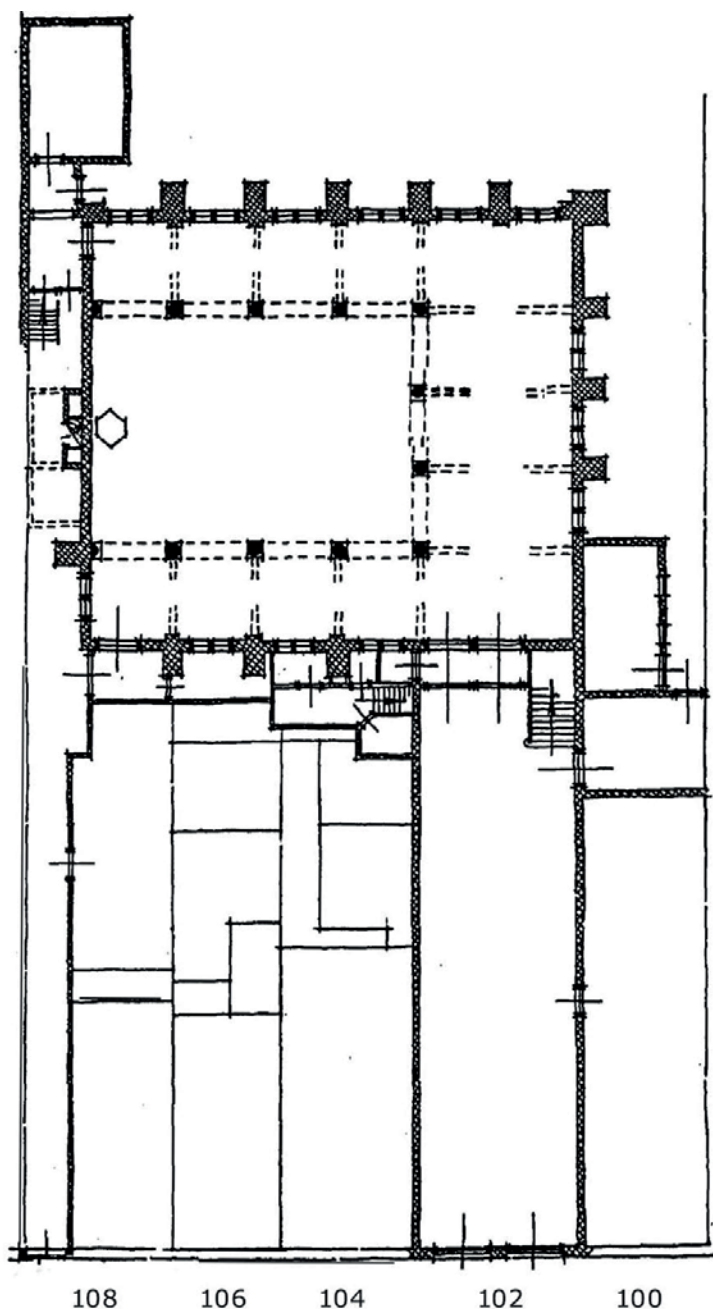
In 1616 had de ijzerkramer Gerrit Wiggeztsz Duysentdaelders deze percelen gekocht met als borg Barent Evertsz Keteltas. Toen zowel Duysentdaelders als Keteltas in gebreke bleven de percelen te betalen werden ze in 1619 opnieuw geveild. De drie percelen werden gekocht door Hans Lenartsz de Jonge die er een hoedenmakerij op wilde inrichten. In 1621 lezen we over een 'loods' die op de percelen stond en in 1623 dat hij een deel van het erf 106 weer verkocht aan de bierbeschooier Adriaan Jansz, maar zonder de tuin. In 1629

Boven: Een schetsje van de vier huizen die voor de kerk aan de gracht stonden. V.r.n.l. de nummers 102, 104, 106 en 108. In het eerste en laatste huis zijn de poorten in de gangen naar de kerk te zien.

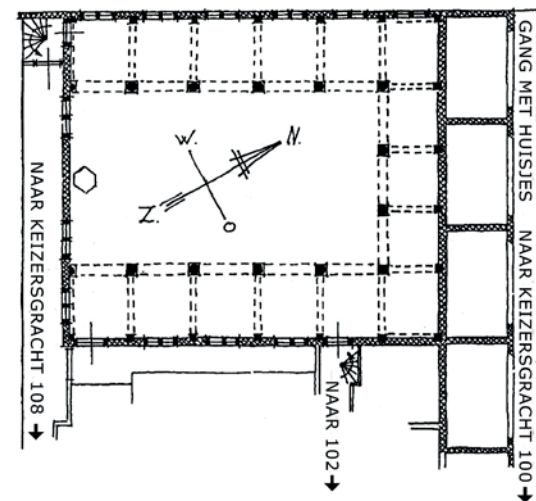
Rechts: Hetzelfde rijtje huizen plus nr.100 (weeshuis) zoals Caspar Philips dat in 1768 vastlegde. Alleen nr.104 heeft de oude gevel behouden.

overleed hoedenmaker Lenartsz en zijn weduwe maakte de percelen en gebouwen te gelde. In 1630 ging de voorkant van 102 naar wijnkoper Anthonij de Lange, inclusief de huuropbrengst van wat toen een pakhuys genoemd werd. In 1632 vond zij in huidenkoper Barent Barentsz Hinloopen een koper voor de voorkant van 104 waarop inmiddels het huis stond 'waar de hoet in de gevel staet'. Het resultaat van deze verkoop was dat er achter de drie percelen een doorgaand erf ontstond waarop waarschijnlijk het bedrijfsgebouw van de hoedenmaker stond. Administratief hoorde dat bij perceel 102 en dat is het goed dat de Remonstranten in 1630 bemachtigden om er een kerk op te bouwen. De meer dan welwillende medewerking kwam van wijnkoper Anthonij de Lange van nr.102. Hij was namelijk getrouwd met een dochter van Harmen Gijsbertsz van de Poll, een Amsterdams schepen en weesmeester die heimelijk Remonstrants was.

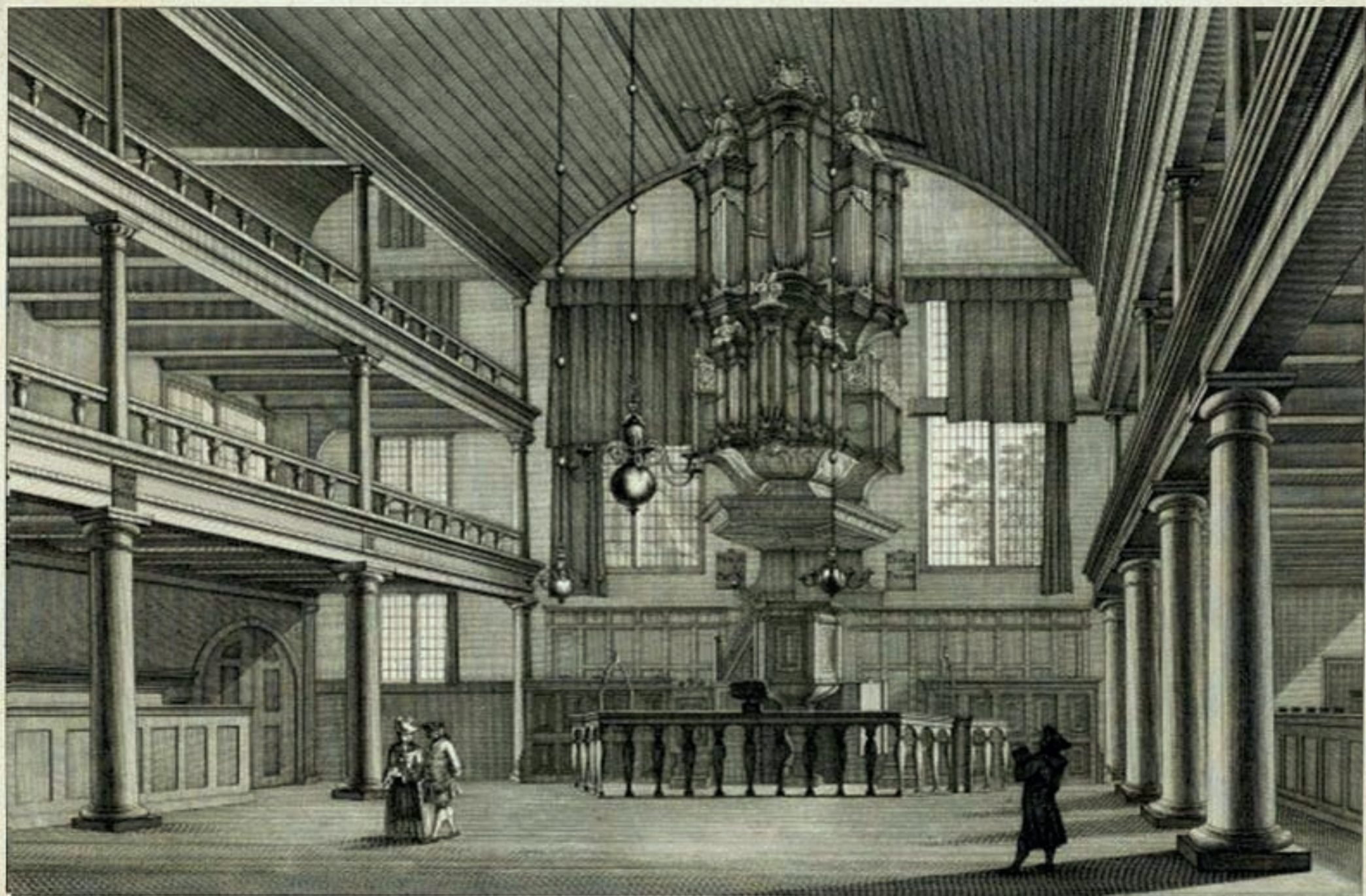




Aan deze drie percelen breed had het kerkbestuur niet genoeg en een dergelijke truc als met de voorzijden van 102-106 haalden ze uit door als borg op te treden voor Lambert Massa bij de aankoop van perceel 108, ook dit keer zonder de tuin. Ze kwamen ook met Massa overeen dat er een overdekte gang door zijn huis aangelegd zou worden, waardoor de kerk die inmiddels op de binnenplaats stond, bereikbaar werd. Een tweede uitgang bestond al door een gang ten noorden van perceel 100, waar een aantal inpandige huisjes achter perceel 100 stonden. Door slimme aankopen en goede afspraken met burens verkreeg het kerkbestuur uitgangen naar de Prinsenstraat en naar de Prinsengracht. Er zijn ook geschillen geweest met belendende panden waarbij arbitrage nodig was, maar dat heeft in dit verhaal verder niets te zoeken. Voordat we het over de eigenlijke kerk zullen hebben, dienen we enkele andere vastgoedaankopen te bekijken. Het kerkbestuur bleef door de eeuwen heen actief in het kopen van omringend vastgoed en eventueel weer verkopen van delen die niet nodig waren. Zo kochten zij in 1642 Keizersgracht 104 en in 1719 Keizersgracht 106. In 1757 volgde de aankoop van Keizersgracht 100 om er een Remonstrants weeshuis van te maken en in 1772 het 'Casteel van Londen' op Keizersgracht 110. Ook de niet bebouwde erven aan de Prinsengracht (huidige nummers 93-103, eigendom van de zojuist overleden Claes Claesz Anslo, kwamen in bezit van de Remonstrantse kerk en werden in 1638 weer verkocht met alweer een strook tuin minder. Verder bedong de kerk ook strikte eisen betreffende de nering die er uitgeoefend zou gaan worden. Geen stank, geen lawaai, geen open vuur! Het werd de plek van bierbrouwerij De Drie Schulpen. In datzelfde jaar 1772 wist men de vier inpandige huisjes aan de gang tussen 100 en 98 te kopen en liet ze slopen.



Links: Een reconstructie die H.J. Zantkuyl tijdens de restauratie 1988-'89 vervaardigde, van de situatie eind 18de eeuw. De galerij aan de korte kant werd toen verbreed tot twee traveeën, iets dat tijdens de verbouwing van 1881 weer ongedaan werd gemaakt. Vergelijk die links met de situatie van 1630 rechtsboven.

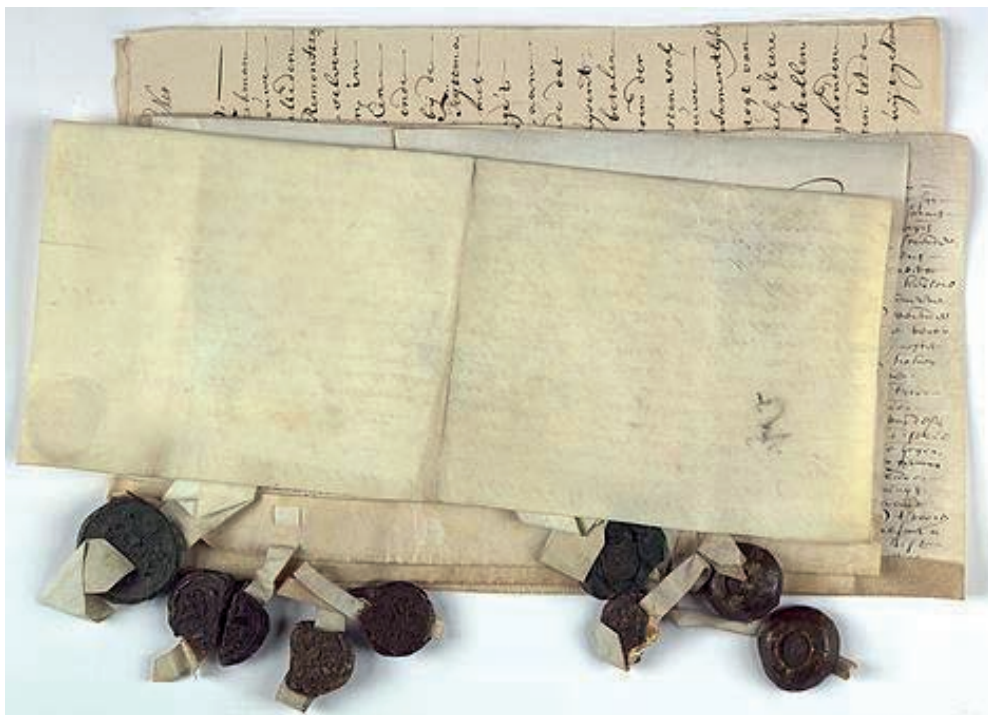


DE REMONSTRANTSCHIE KERK te AMSTERDAM
van Binnen te Zien.

te Amsterdam by C. Philips Jacobsz. & Comp.

VUE interieure de l'EGLISE des REMONSTRANTS
à AMSTERDAM.

à Amsterdam chez C. Philips Jacobsz. & Comp.



De kerk

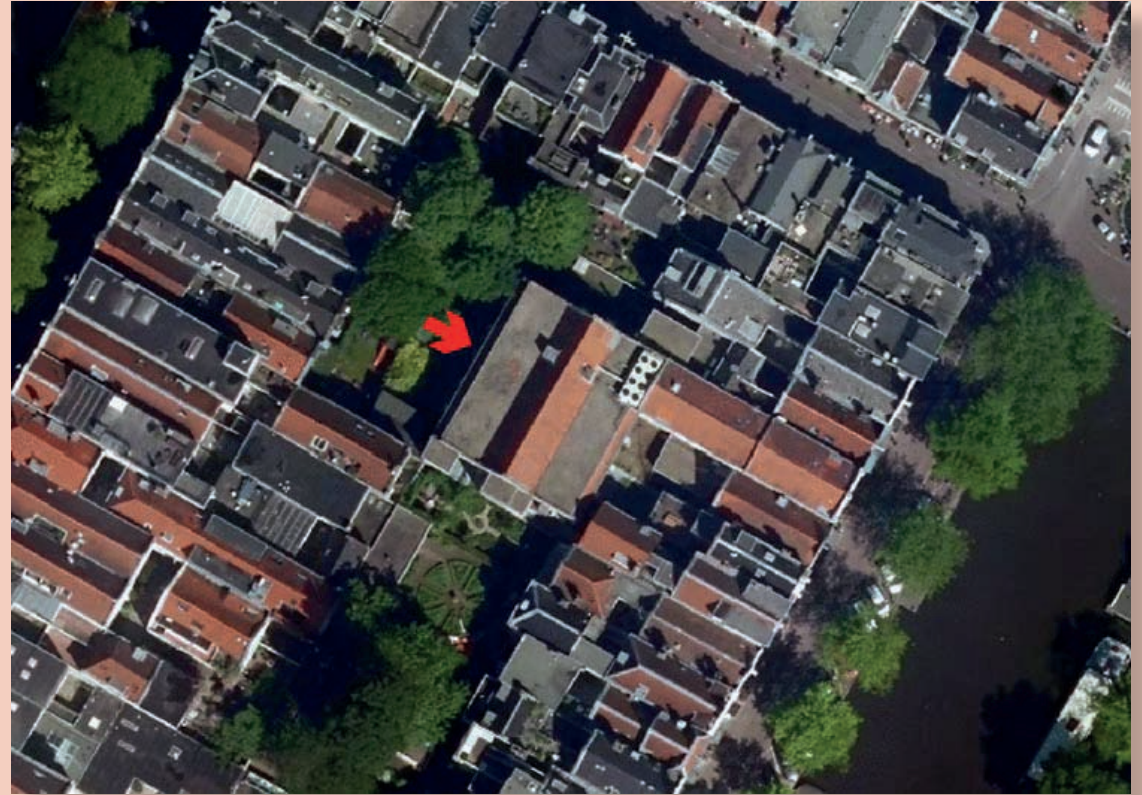
Dankzij een grondige restauratie van de Rode Hoed in 1988-'89 zijn we een hoop over de constructie van de schuilkerk te weten gekomen. Temeer omdat restauratie-architect Henk J. Zantkuyl er met zijn neus bovenop zat. Via bodem- en funderingsonderzoek kon hij de vele bouwstadia van de kerk reconstrueren. Om te beginnen werd de kerk geheel van hout getimmerd. Daarna is eeuwenlang gesleuteld aan de kerk, vooral aan de toegankelijkheid. De stenen schil met de vele steunberen dateren van een bouwcampagne vanaf 1772. Na het slopen van de inpandige huisjes in de gang was ook

*Boven: De transportakte van de kerk zoals die in het archief van de kerk te vinden is.
Rechts: De preekstoel uit de bouwtijd (1630) die mocht blijven, net als de betimmering langs de wanden.*

aan die kant ruimte voor steunberen. De houten kerk heeft de (binnen)afmetingen 20x18 meter bij 11,60 hoog die in de huidige situatie 450 personen kan bevatten. Er was een dubbele galerij aan drie zijden van de kerk, ondersteund door 12 houten pilaren in afwisselend Dorische en Ionische orde. De etsen uit 1630 en 1772 plus de plattegrond die Zantkuyl tijdens de restauratie vervaardigde, zullen dat duidelijk maken. In 1772 werd de houten kerk 'versteend', d.i. van een bakstenen schil voorzien, met steunberen. Ook die zijn op de plattegrond zichtbaar. De huidige gevel van Keizersgracht 102 is het gevolg van een verbouwing in 1881. De oorspronkelijke renaissancegevel van nr.104 heeft een nieuwe top gekregen die zwaar afbreuk doet aan het karakter van de vroeg 17de-eeuwse gevel in de stijl van Hendrick de Keyser.

De eerste prediking was in 1630 door Symon Escopius die voor deze gelegenheid uit Leiden overkwam. De kerk is 3¼ eeuw in functie geweest. De afscheidsprediking vond plaats op zondag 24 april 1955.





Boven: Satellietfoto van de Keizersgracht t.p.v. De Rode Hoed (pijl). Hierop is goed te zien dat de kerk in eerste instantie achter tegen de perceelgrens werd gebouwd en dat door latere aankopen daar nog een tuin aan toegevoegd is. Met enig zoeken kunt u ook de gang naar de Prinsenstraat - inmiddels overbouwd - nog ontdekken.

Links: Het orgel uit 1718-'19, gebouwd door Thomas Weidtman (Ratingen-D) in een kast van Jurriaan Westerman. In 1861 bouwde Pieter Flaes een nieuw orgel in de bestaande kast waaraan toch wel enkele wijzigingen aangebracht werden. In 1909 wijzigde P.J.Adema het orgel waardoor het zijn huidige opzet verkreeg. In 1949 wijzigde Flentrop waardoor de mixtuur veranderde en het Barker-mechanisme vervangen werd door een moderner. De klank veranderde wezenlijk, iets dat in 2008-'09 door Adema Orgelbouw werd terug gereconstrueerd. Gelijktijdig werden de frontpijpen gerestaureerd en een aantal modernisering van 1949 ongedaan gemaakt. De kast werd licht gerestaureerd en het schilderwerk en verguldsel is opnieuw uitgevoerd.

De Rode Hoed

Dat het huis op nr.104 vanaf het prille bestaan al “de Hoet” heette hebben wij al aangehaald. Maar wanneer is die toevoeging “Rode” ontstaan? Mogelijk is dat in 1641 ontstaan, toen Claes Harmensz Roothoet een van de panden aan de gracht kocht. Alleen was dat nr.106 en niet 104. Dat wordt in twee kwijscheldingen bevestigd dus er is geen twijfel mogelijk dat Roothoet niets met nr.104 te maken heeft gehad. Het is ook duidelijk geworden dat begin 20^{ste} eeuw die bijnaam niet van toepassing was en dat de gevelsteen ook niet gepolychromeerd was. Het is dus ook mogelijk dat de bijnaam van eind 20ste eeuw stamt en meer met de politieke kleur van de gebruikers te maken had.



Huub Oosterhuis

Op monumentendag 1988 ‘ontdekte’ Oosterhuis de leegstaande schuilkerk en vatte het plan op zijn studenten-ekklesia hier te vestigen. Na een restauratie in 1988-’89 betrokken zij in 1990 het gebouw maar hadden permanent problemen de huur op te brengen. In 2011 verlieten zij de kerk weer om er na een gewijzigde financiële constructie in 2015 weer terug te keren.

Boven: Huub Oosterhuis met zijn ploeg van de Ekklesia

Links: De gevelsteen van Keizersgracht 104 in zijn huidige gedaante. Een eeuw geleden nog was de hoed niet rood en heette het huis: de Hoet



Debatcentrum

De Oosterhuiszaal, de eigenlijke kerk, maakt samen met zes kleinere zalen de Rode Hoed tot een geschikte locatie voor congressen, concerten, symposia, vergaderingen, recepties en diners. Ook wordt de Rode Hoed veel gebruikt als opnamelocatie voor televisieprogramma's en is het één van de meest spraakmakende debatcentra van het land.

André van der Louw heeft binnen de PvdA meermalen van zich doen spreken. In 1991 begon hij het Sociaal Democratisch Vernieuwingsplatform dat streefde naar vernieuwing van de partij. Deze vernieuwingsbeweging werd opgericht in De Rode Hoed en werd

daarom ook wel *de Rode Hoed-groep* genoemd. Het weekblad Elsevier sprak van de Bende van Vier: Hans Kombrink, André van der Louw, Eduard Bomhoff en Maurice de Hond, die het gemunt zou hebben op het leiderschap van Wim Kok.

Sonja Barend, de 'koningin van de talkshow', gebruikte de Rode Hoed vele jaren als locatie voor haar televisieshow. [Als u hier klikt](#) krijgt u de bekende intro van haar programma te zien, waarin zo nu en dan de lokaliteit ook in beeld komt.

Lagerhuis

Marcel van Dam presenteerde vanuit de Rode Hoed een tijd lang (tot 2005) wekelijks zijn programma Lagerhuis, samen met Paul Witteman. Daarvan is de foto links gemaakt.

De Rode Hoed is een rijksmonument, nummer 2485



Theo Bakker's Domein



Op deze site vindt u makkelijk leesbare maar toch informatieve verhalen over de ontstaansgeschiedenis van Amsterdam. Ze zijn onderverdeeld in rubrieken als Middeleeuwen, godsdiensten, nijverheid en handel, transport, openbaar vervoer, haven, watermanagement, stadsuitleg, annexaties, verkeersdoorbraken, chroniquers en allerlei andere zaken.



Klik hier voor een overzicht van alle PDF's op deze site

